

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ БІЛІМ МИНИСТРЛІГІ

«Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ» КЕАҚ

**Студенттер мен жас ғалымдардың
«GYLYM JÁNE BILIM - 2023»
XVIII Халықаралық ғылыми конференциясының
БАЯНДАМАЛАР ЖИНАҒЫ**

**СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ
XVIII Международной научной конференции
студентов и молодых ученых
«GYLYM JÁNE BILIM - 2023»**

**PROCEEDINGS
of the XVIII International Scientific Conference
for students and young scholars
«GYLYM JÁNE BILIM - 2023»**

**2023
Астана**

УДК 001+37
ББК 72+74
G99

**«GYLYM JÁNE BILIM – 2023» студенттер мен жас ғалымдардың
XVIII Халықаралық ғылыми конференциясы = XVIII
Международная научная конференция студентов и молодых
ученых «GYLYM JÁNE BILIM – 2023» = The XVIII International
Scientific Conference for students and young scholars «GYLYM JÁNE
BILIM – 2023». – Астана: – 6865 б. - қазақша, орысша, ағылшынша.**

ISBN 978-601-337-871-8

Жинаққа студенттердің, магистранттардың, докторанттардың және жас ғалымдардың жаратылыстану-техникалық және гуманитарлық ғылымдардың өзекті мәселелері бойынша баяндамалары енгізілген.

The proceedings are the papers of students, undergraduates, doctoral students and young researchers on topical issues of natural and technical sciences and humanities.

В сборник вошли доклады студентов, магистрантов, докторантов и молодых ученых по актуальным вопросам естественно-технических и гуманитарных наук.

УДК 001+37
ББК 72+74

ISBN 978-601-337-871-8

**©Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия
ұлттық университеті, 2023**

ИНТЕРАКТИВТІ ЖАҢАШЫЛДЫҚТЫ ТАРИХИ МҰРАЖАЙ ФИМАРАТТАРЫНА ЕНГІЗУДІ ЗЕРТТЕУ

Қайратова Меруерт Қайратқызы

merukairat01@mail.ru

Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ «Дизайн және инженерлік графика» кафедрасының

5 курс студенті, Астана, Қазақстан

Ғылыми жетекшісі – Ж.М. Абдраманова

XXI ғасырда инновация тек ғылыми зерттеулердің тақырыбы болуды тоқтатты және күнделікті таныс нәрсеге айналды. Жоғары технологиялар іскерлік салаға ғана емес, мәдени кеңістікке де енуде.

Мұражай, заманауи өнер немесе классикалық болсын, прогреске ілесуге тырысады. Өнерді жақсы көретін, бірақ көп саяхаттауға мүмкіндігі жоқ адамдар үшін әртүрлі елдердің мұражайларына виртуалды турлар бұрыннан бар. Сән тренді-өнерді аттракционмен үйлестіру-ұзақ уақыт бойы бүкіл әлем мұражайларының сыни пікірлерін тудырды. Алайда, бірнеше жыл бұрын прототип ретінде уақытша көрмелерде ғана сынақтан өткен мультимедиялық технологиялар бүгінде тұрақты экспозицияларда көбірек қолданылуда.

Қазіргі мұражай әлемінің тенденцияларының бірі-интерактивті мұражайлар, олар адам мен мәдениеттің әртүрлілігінде медиатор ретінде әрекет етеді. Мұндай мұражай келушіні оның мәдениет пен тарихтың жаратушысы, олардың ажырамас бөлігі екенін түсінуге мәжбүр етеді. Мұндай мұражайлардың экспозициялары стендтер, атрибуттар мен экспонаттар емес, экспозиция идеясын жасаушы да, келуші де оны құруға қатысатын үнемі өзгеріп отыратын шындық.

Интерактивті мұражайдың жағымды жақтары: интерактивті инсталляциялар, интерактивтімазмұны, жаңа деңгейіэмоциялар мен мұражайға бару, көрнекідемонстрация, кез келген процестер, шексізсаяхатбүкіл әлем бойынша, жаңартужәне «жандандыру» барэкспозициялар.

Мысалға,Нью-ЙорктегіКупер-Хьюитт дизайн мұражайы келушілерге қара қалам тәрізді гаджетті ұсынады, соның арқасында кез келген адам өзін нағыз дизайнер ретінде сезіне алады. Арнайы «батыру залында» бұл құрылғыны витринадағы тұсқағаз үлгісіне келтіру керек, ал қабырғаға интерьер проекциясы бірден пайда болады, осылайша келуші өзі таңдаған дәуірдің виртуалды интерьерінде болады. Егер келуші интерактивті үстелге гүл салуға тырысса, бөлме дизайнында гүл мотивтерін қолдану тарихын тыңдауға болады.

Сингапурдағы бір керемет, прогрессивті және ойландыратын интерактивті мұражай, Сингапурдың Ұлттық мұражайы елдің өткені мен бүгінін зерттеуге ашық көзқараспен қарайды. Келушілер Сингапурдың 700 жылдық тарихына қызықты оқиғалармен саяхат жасауға мүмкіндік бар[2].

Мұражайдың соңғы көрмесі оның қазіргі уақытта орныққан заманауи мұражай болуға деген ұмтылысын көрсетеді. Covid-19-ға жауап ретінде олар Сингапурдың Денсаулық сақтау тарихына арналған уақтылы цифрлық көрме құрды. Көрмеде әлеуметтік алыстату және контактілерді іздеу шараларының Тарихи мысалдары қолданылады, бұл бүгінгі күні қабылданған шаралардың көпшілігінің тамыры өткенге негізделгенін көрсетеді.

Қалыпты мұражайлардағы ең ренжітетін нәрсе-экспонаттарға қол тигізуге тыйым салу. Вашингтонның ұлттық портрет галереясы бұл мәселені 3D технологиясымен шешті. Мұражайлар бірнеше нысандарды цифрландырды: мамонт қаңқасы, Авраам Линкольннің өлім маскасы, ағайынды Райттардың ұшағы. Енді кез-келген адам аты аңызға айналған АҚШ президентінің сақалына қол тигізе алады, мамонтты еркелете алады немесе әлемдегі алғашқы аэропланның фюзеляжын түрте алады.

Сонымен қатар, Кливленд өнер мұражайындағы «коллекциялар қабырғасы» өткен жылы «үздік цифрлық көрме» номинациясына ие болды. Үлкен, бүкіл қабырғаға сенсорлық экран бір уақытта бірнеше адамға мұражай коллекциясымен танысуға мүмкіндік береді. Максималды үлкейтудің арқасында 3500-ден астам экспонаттарды егжей-тегжейлі қарастыруға болады, сонымен қатар бағдарлама келушілерге өзінің Виртуалды коллекцияларын құруға және оны жеке экспозиция маршрутына қосуға мүмкіндік береді.

Сур. 1 Кливленд өнер мұражайы

Европалық Одаққа кіретін елдердегі кейбір мұражайлар да интерактивтілікті өз жұмысында қолданады. Дәл сол мұражайлардың бірі Стокгольмдегі Швед Жерорта теңізі мұражайы.

Стокгольмдегі Швед Жерорта теңізі мұражайы томографиялық сканерленген және арнайы интерактивті үстелде көрсетілген мысырлық мумияларды «жандандыру» үшін 3D технологиясын пайдаланды. Егжей-тегжейлі цифрлық модель келушілерге саркофагтың мазмұнын және мумия анатомиясын қабат-қабат зерттеуге мүмкіндік береді.

Варшавадағы поляк еврейлерінің тарихи мұражайы еврей халқының дәстүрі мен өміріне толық ерудің әсері үшін компьютерлік технологияны қолданады. Аудио және бейне реті келушілерге Тавернада, синагогада, мектепте болуға, виртуалды трамвай терезесінен өткен ғасырдағы қала мен көшенің панорамасын көруге, шығыс еуропалық еврейлердің сөзі мен ұлттық музыкасын тыңдауға мүмкіндік береді.

Сур.2 Варшавадағы поляк еврейлерінің тарихи мұражайы

Хельсингердағы Дания Ұлттық теңіз мұражайы келушілерге теңіз түбіне сүңгуге мүмкіндік берді. 11 проектор үлкен панорамалық проекцияны жасайды, соның арқасында ашық мұхитта нақты болу сезімі пайда болады.

Греция мен Францияның мұражайларында Еуропалық комиссияның «CHES» қаржылық қолдауымен әзірленген жоба бар. Арнайы онлайн-сауалнаманы толтырғаннан кейін бағдарлама клиентке профиль береді және ол үшін мұражайға барған сайын түзетілетін жеке маршрут жасайды. Мұражайдан шыққан кезде келуші өзінің сапарының

фотосуретін немесе бейнесін алады. Сонымен қатар, кез-келген адам мұражайдың веб-сайтында өзінің табынушылық жорығын орналастыра алады және оны әлеуметтік желілерде репост жасай алады.

Италияның Тренто қаласындағы «MUSE» жаратылыстану мұражайы бейне проекциялары мен көлемді дыбысы бар арнайы мультимедиялық туннельге ие болды. Туннель келушілерге Альпі үстінде ұшу және қар жолымен түсу елесін береді. Тағы бір жаңалық «интерактивті глобус» - бұл ғарыштан көрінетін жердің көшірмесі. Онлайн режиміндегі арнайы бағдарлама атмосфералық массалардың, мұхиттар мен континенттердің қозғалысын, климаттың өзгеруін және тағы да басқасын қайталайды.

Еуропалық Одақ қаржыландыратын тағы бір «Mesch» жобасы мұражай келушілеріне «ақылды» заттар арқылы экспонаттармен өзара әрекеттесуге мүмкіндік береді. Мысалы, «ақылды үлкейткіш» сізге өнер туындысын мүмкіндігінше жақындатуға және оны егжей-тегжейлі қарастыруға мүмкіндік береді. «ақылды кітап» саябаққа немесе жауынгерлік даңқ орындарына бару үшін пайдалы: көрікті жердің белгішесіне орналастырылуы керек арнайы бетбелгіні қолдана отырып, келуші ол туралы оқиғаны кәдімгі фонарь ретінде жасырылған жақын маңдағы репродуктордан естиді [3].

Тағы да бір қызықтыратын ерекше мұражайлар қатарына Оңтүстік Африка мемлекетіндегі Стелленбос қаласының мұражайы жатады. Стелленбос қаласының мұражайында келушілер бірнеше секунд ішінде уақыт машинасында бола алады. Егер мұражай келушісі дөңгелек тұтқаны сағат тілімен бұрса, ол тап сол сәтте болашақта бола алады. Ал егер қарсы бағытта бұратын болса өткен уақытқа бара алады. Келушінің таңдауы бойынша 4 метрлік экранда Африкаанс, хоса немесе ағылшын тілдеріндегі оқиғасы бар дәуірдің бейнесі пайда болады.

Жақын шет елдегі мұражайлардан Ресей Федерациясындағы мұражайларды қарастырса болады. Ең танымал-Мәскеу планетарийінде орналасқан «Лунариум», Санкт-Петербургтегі «Экспериментаниум» және «ЛабиринтУм» ойын-сауық ғылымдарының астаналық мұражайы.

«Лунариум» экспозициясы «Астрономия және физика» және «ғарышты түсіну» бөлімдерінен тұрады. Ойын түрінде 80-нен астам экспонаттар әртүрлі физикалық заңдар мен құбылыстарды көрсетеді.

Экспериментте әрбір келуші ғылыми тәжірибеге немесе экспериментке қатыса алады. 300 интерактивті экспонаттар механика, электр, магнетизм, акустика туралы қызықты әңгімелейді. Басқатырғыштарбасқатырғыштар жасайды және оптикалық иллюзияларды көрсетеді.

«Лабиринтумда» келушіге физиканың әртүрлі заңдарының жұмыс принципі айқын көрінеді. «Қара бөлме» деп аталатын жерде әркім өз көлеңкесін түсіре алады немесе найзағай жасай алады.

Бірден Ресейдің бірнеше мұражайларында -Тольяттидегі өлкетану мұражайында, Самарадағы «Мобиус» ойын-сауық ғылымдары мұражайында, Солтүстік Ладога аймақтық мұражайында, ХантыМансийскідегі табиғат және адам мұражайы-әсіресе жасөспірімдер арасында құм мен проекциялық технологиялардың көмегімен таулар мен су қоймаларының қалыптасуын көрнекі түрде көрсетуге мүмкіндік беретін «құмсалғыш» интерактивті инсталляциясы танымал планетада[4].

Мәскеудегі еврей мұражайы мен толеранттылық орталығы елордадағы ең интерактивті мұражай болуы мүмкін. Онда келуші орыс еврейлерінің тарихын біліп қана қоймай, оның тарихының қайғылы беттерін де сезіне алатындай етіп ойластырылған. Тұрақты экспозиция бірнеше тақырыптық кеңістіктерге бөлінеді. Келуші диссиденттердің ас үйдегі әңгімелерін тыңдай алады, ежелгі Таураттың интерактивті нұсқасын аралап, тіпті іс жүзінде КИП киіп көре алады.

Санкт-Петербургтегі «су әлемі» мұражай кешені өзінің экспозициялық кеңістігін үнемі қозғалыста болатындай етіп салған. Көрермен су әлеміне су шуын тарататын бейне

проекциялар мен дыбыстық сүйемелдеу арқылы енеді және де барлық экспонаттарға қол тигізуге болады.

Мәскеудегі Дарвин мұражайы тірі жапсырмаларды пайдаланады - алақан өлшеміндегі шағын сандық панельдер флэш-медиадан ақпаратты таратады. Жапсырмалар динамикалық - фотосуреттерді ғана емес, сонымен қатар қысқа бейнелерді де көрсетеді, бұл жануарды табиғи ортада көруге, оның дауысы мен қоршаған табиғаттың дыбыстарын естуге мүмкіндік береді. Мәтінді оқуға болмайды, өйткені диктор жануарды атайды, бұл алфавитті әлі үйренбеген мұражайға ең кішкентай келушілер үшін өте маңызды.

«Чукотка мұрасы» мұражайы өзінің экспозициясын толығымен видеоны артқа айналдырып, кеңістікті тақырыптық бейне қондырғыларымен қанықтырды. Балаларға солтүстіктің табиғатын баяндайтын компьютерлік ойын ұсынылады.

Бүгінгі таңда отандық мұражайларда интерактивті дисплейлер мен үстелдер сұранысқа ие, бұл келушіге қарау немесе тыңдау үшін мазмұнды өз бетінше тандауға мүмкіндік береді. Сондай - ақ, ақпараттық дүңгіршектер-компьютермен сенсорлық дисплей мұражай мен оның коллекциясы туралы қажетті ақпаратты мүмкіндігінше тез береді.

Отандық интерактивті мұражайлар қатарына Астана қаласындағы EXPO 2017 әлемдік көрмесіне арнайы тұрғызылған «Нұр Әлем болашақ энергиясы мұражайын» жатқызуға болады.

«Нұр-Әлем» - ЭКСПО Астана көрмесінің басты символы, диаметрі 80 метр болатын алып сфералық ғимарат. Доптың жоғарғы жағында энергия өндіретін екі жел генераторы орналасқан, осылайша желіден энергия шығынын азайтады. Құрылым сегіз деңгейден тұрады, олардың әрқайсысы баламалы энергия көздерінің бірі - «ғарыш энергиясы», «күн энергиясы», «жел энергиясы», «биомасса энергиясы», «кинетикалық энергия», «су энергиясы» туралы айтады. Сегізінші деңгейде «Болашақ Астана» мұражайы орналасқан, ал аумағы 5000 шаршы метр болатын саланың негізін ұлттық павильон алып жатыр. Ол екі аймаққа бөлінеді: Қазақстанмен танысу және «Жасампаз энергия». Болашақ энергиясы мұражайында Қазақстан ғалымдарының жобалары және «жасыл» энергия көздері саласындағы жас мамандардың стартап-жобалары ұсынылған[1].

ЭКСПО көрмесі аяқталғанына қарамастан, шағын қайта құрудан кейін көрме аумағы туристер арасында өте танымал болып қала береді.

Сур. 3 ЭКСПО 2017 көрмесі

ЭКСПО мұрасын сақтау және «Болашақ энергиясы» идеяларының өркендеуі бойынша үлкен жұмыс атқарылды.

Инфрақұрылым қойма үй-жайларымен, цифрлық, телевизиялық және баспа БАҚ-қа арналған деректерді өңдеу орталығы мен медиа-орталықты, «Астана ЭКСПО-2017», «ҰК» АҚ басқарушы компаниясының кеңсесін және ішкі істер жедел бөлімінің ғимаратын қамтитын коммуникациялар орталығымен жабдықталған кедендік терминал ретінде жұмыс істейтін қолданыстағы көлік-логистикалық орталықпен ұсынылған. ЭКСПО

аумағында экскурсиялар үнемі өткізіліп тұрады. ЭКСПО билеттерінің бағасы 1500 теңгені құрайды.

Көрменің барлық аумағында қажетті инженерлік коммуникациялар-сумен жабдықтау, энергиямен жабдықтау, кәріз, WI-FI және т.б. орналасқан.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. ЕХРО-2017: указ. / Научная библиотека ВКГТУ им. Д. Серикбаева. - Усть-Каменогорск, 2017. - 28 с.
2. Ирина Коробьина: Музей. Проектируя будущее. Кучково поле, 2017 г.
3. Радикальная музеология, или Таклиуж «современны» музей современного искусства? Клэр Бишоп, 2014 г, Ad Marginem.
4. Для музеев нет табу. 50 статей за 10 лет Михаил Пиотровский, 2016 г, Арка.

ӘОЖ 7.067

ЗАМАНУИ ДИЗАЙН ИНТЕРЬЕРІНІҢ КАНТРИ СТИЛІНДЕГІ ДӘМХАНАНЫҢ НЕГІЗГІ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Қалыбек Айман Бақтиярқызы

kalubek.ayman@mail.ru

Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ «Дизайн және инженерлік графика» кафедрасының
2 курс студенті, Астана, Қазақстан
Ғылыми жетекші – Б.Б. Белесарова

Кантри стилі – бұл ауылдағы рух пен пішіндердің талғампаздығын біріктіруге мүмкіндік беретін кеңістіктердің ерекше дизайны. Көбісі мұндай дизайнды американдық немесе классикалық Украина үйі түрінде елестетуге дағдыланған. Шын мәнінде, кез-келген елдің өмірін жарқын Бавария ауылының түсінен бастап Француз провинциясының талғампаздығына дейін суреттей алады. Бұл Швейцариялық шале, Мексикалық фазенда, Британдық коттедж болуы мүмкін, бәрі қол жетімді және бәрі түсінікті және кейде олар бір жобада біріктірілуі де мүмкін.

Кантри – бұл қонақтарға демалуға және белгілі бір елдің атмосферасына, мыңдаған шақырым жерде орналасқан ауыл әлеміне еруге мүмкіндік беретін экологиялық таза және жайлы стиль. Қай ел таңдалса да, бастысы-стильдің негізгі ережелері мен ерекшеліктерін білу, табиғи және экологиялық таза материалдар. Кантри өте заманауи материалдарды оның ішінде тегіс пластикті қолдануды ұнатпайды. Тартылған төбелерден бас тартуға тура келеді. Басымдық – ағаш, тас, керамикада болуы керек. Мұның бәрі жиһазда да, қабырғаларды сәндеу немесе безендіруде де болуы мүмкін. Қойылатын бұйымдардың көбісі – сөрелер, үстелдер, орындықтар және жұмсақ жиһаздар. Қабырғаларды өңдеу кезінде бедерлі сылақ пен мата тәріздес тұсқағаздарға ерекшелік беріледі. Табиғи материалдар имитациясы бар суреттер, өсімдік тәріздес оюлар міне осылардың барлығы көрік беріп тұрады. Табиғи ағаштар мен кірпіштің бөліктерін сақтап қалу керек.

Сур. 1 Кантри стиліндегі дәмхананың дизайн интерьері